

Nr. 63. Q.

נבין כמשה :

S I V E

18
PROPHETA MOSI PAR,

GERMANICE :

**Gründlicher Beweis, daß die Prophezeihung Mo-
sis, Einen Propheten wie mich, u. s. f. auf J. C.
den Welt-Heyland alleinig ziele.**

AD ILLVSTRANDVM, ET A IVDAEORVM ΠΑΡΕΡΜΗΝΕΙΑ
VINDICANDVM LOCVM
DEVT. XVIII. v. xv. seqq.
EXERCITIO ACADEMICO
DESCRIPTVS.

DE QVO
PRAESIDE,

DN. IOHANNE Grischmuth,

LINGG. SACR. PROFESSORE PVBLICO,

DN. PRAECEPTORE, PATRONO AC STUDIORVM
SVORVM PROMOTORE OMNI OBSERVANTIAE ET AMO-
RIS CVLTV AETERNVM DEVENERANDO,

PVBLICE DISPVTABIT

**M. GEORGIVS FRIDERICVS
MEINHART,**

ARNSTADIENSIS, AUTOR.

AD D. APRILIS ANNO M D C LXXV.

I E N A E,

REC. IN OFFICINA I. B. HELLERI, 1736.

I. N. D. N. J. C.

PROPHETA MOSI PAR,

AD ILLUSTRANDVM ET A IVDAEORVM DETORSIONIBVS VINDICANDVM LOCVM

DEVT. XVIII. v. 15. *seqq.*

EXERCITIO ACADEMICO
DESCRIPTVS.

§. I.

On heri demum vel nudius tertius Atheorum aliorumque, qui sacram Scripturam improbo ausu impugnant, eamque ut secum ipsa luctantem indignis modis traducunt, uberrimus coepit esse proventus; sed jam pridem illorum, instar lolii in agro succrescentis, medios inter doctos viros haud exigua fuit copia. Suo id suffraglo comprobatur Franciscus Junius, praef. libelli, quem inscripsit PARALLELA SACRA *De Aethiis*, inquiens, non fuisset ita unquam crediturus, nisi me tenellum ad huc ipsorum agmina summo discrimine salutis meae sollicita essent ante triginta annos, cum literis humanioribus operam in Gallia darem. Vidi enim puer, vidi eo tempore versutissimas illorum technas

A 2 mach

machinationes gravissimas, quum anima imprudenti mea facerent insidias periculosissime. Isti enim non solum τὰ ἐὐαγγέλιον ἁγίον ὡς ἐὐαγγέλιον gloriose obtrudebant, quae in Scripturis sacris affirmabant esse quamplurima: verum etiam ipsius Christi, Evangelistarum Apostolorumque, (at quorum hominum!) sermones fere singulos, scriptaque carpebant ἡ ἐρεσθησθεῖς nomine, quam ante diximus, eamque ut probarent, arbitrato suo acervatim proferebant ex V. T. locos, qui adducuntur in Novo. Garricabant res plane diversas cum in modum confusas esse, imperite ab illis factum clamabant, & fieri à nobis impie, qui auctoribus & artificibus adeo imperitis fidem haberemus, retium magis, quam orationum concinnatoribus.

§. II. Non vero solum Athei εὐπειθείαι, nostra quoque aetate frequentissimi, ejusmodi armis pugnant contra orthodoxos, sed etiam incredula Judaeorum natio suo modo cum his ὑπερφυσίαι se conjungit, dum nihil magis curae habet, quam ut ea loca, quae ex V. T. in Novo adducuntur, ἀπεσθύνουσιν & contra quam scopus auctoris & verborum antecedentium & consequentium συνάφεια ferat, allegari, evincant. Facilitat hoc recuti in loco insigni Deut. XVIII. 15. seqq. Ubi Prophetam sicut Moysen ex Israële se excitaturum esse, Deus pollicetur. Quo ipso Messiam & Salvatorem nostrum significari, nobis omni exceptione major testis est Petrus, Act. III. 22. & Stephanus, Protomartyr, Act. VII. 37. ut ita Christum magnum illum & Moysen haud minorem Prophetam esse, ne dubitare quidem liceat veri nominis Christianis. Equid vero hic Verbi obvertunt? R. Lipmannus id num. 137. libri Nizzachon ostendit his verbis: טועים הנוצרים לפרש זאת על הנוצרי ומפרשי כסוני לל מה משה נתן תורה אף הוא נתן תורה חדשה וטעות הוא בידם כי מתיך Hallucinantur Cbristiani,

stiani, dum hæc de Nazareno explicant, & verba SICUT EGO
id innuere perhibent, quemadmodum Moses novam legem tulit,
ita illum quoque novam legem dedisse. Sed errorem suis mani-
bus tenent. Ex antecedentibus enim ejus explicatio patescit.

§. III. Minime sterile argumentum differendi vati-
cinium hoc illustre nobis suppeditat. Quod, ubi peni-
tius consideraverimus, oppido patescet, firmiorem no-
bis haud deesse sermonem Propheticum, II. Pet. I. 19. ne-
que nostram fidem defitui solido fundamento Prophe-
tarum & Apostolorum Eph. II. 20. Securi igitur verita-
tis, quæ à nostra stat parte, Judæorum non minus *ωαγγελ-
μυνεται*, quam aliorum interpretum *αλεψιαν* eadem ope-
ra in medium adducemus, sensum verborum genuinum
ab heterodoxorum detorsione pro virili vindicaturi. Ver-
ba oraculi habent ita vers. 15. & seqq.

נְבִיאַת מִקֶּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי יָקִים לְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן: כִּכְרֹ אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעַם יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ כִּיחֲזַב בְּיָוִם תִּקְרָה לֵאמֹר לָמָּה אֶסָף לִשְׁמָעַ
אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת־הָאִישׁ הַגִּבֹּרֹת הַיְהוּדִים
לֹא־אֶרְאֶה עוֹר וְלֹא־אֶמֹר: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי: נְבִיאַת אֶקִּים לָתֶם מִקֶּרֶב אַחֲיֵיכֶם
כְּמֹד וְנִתְתִּי נְבִיאַת נְבִיאַת וְדַבַּר אֱלֹהִים אֵלַי כֹּל־אֲשֶׁר
אֶצְוֶה: וְתִקְרָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר
יְדַבֵּר בְּשִׁמִּי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ:

*Prophetam de medio tuo, de fratribus tuis sicut
me excitabit tibi Dominus Deus tuus, illum audietis.*

Secundum omne quod petivisti de Domino Deo tuo in Horeb in die cœtus, dicendo, non amplius audiam vocem Domini Dei mei, & hunc magnum ignem non videbo amplius, ne moriar. Et dixit Dominus ad me: Bene fecerunt, quod locuti sunt. Prophetam ipsis excitabo è medio fratrum illorum, sicut te, & dabo verba mea in os ejus, & loquetur ad eos omne quodei praecepero. Erit autem, ut quisquis non auscultaverit verbis meis, quæ loquetur in nomine meo, repositam ab illo.

CAPVT PRIMVM.

SUMMARI A

Hebraorum interpretum super objecto vaticinii hujus insignis sensus, quo alii JOSVAM, ut ABENESRA & BECHAI: quidam JEREMIAM, ut prisca in PESICKIA & JALKVT: nonnulli cujusvis ætatis Prophetas, ut LIPMANNVS ALSCHECH ABENDANA & ABARBENEL, intelligant, notatur. Lyrani, Tostati, Calvinii opinio præter Messiam de quibusvis Prophetis verba accipienda esse, adducta. PAREVS CALVINVM cum aliis nequicquam conciliare satagit. FAGII, recentioris interpretis, & H. GROTII interpretamenta gemella. Alia sententia, eaque genuina de solo Messia verba accipientium probata LVTHERO, HVNNIO, GERHARDO, HELVICO, DN. D. CALOVIO, & DN. D. SCHMIDIO, ex Pontificiis BELLARMINO, SANCTIO, LORINO, STAPLETONO, ex Reformatis JUNIO, DRVSIO, RIVETO,

TO, PISCATORI, ex contextu statuminatur. Quo-
modo כְּמוֹנֵי & כְּמוֹךְ Judæi detorqueant, ex GERVA-
DENSIS, ALSCHECHI, ABARBENELIS, BE-
CHAI, ALBO & LIPMANNI interpretamentis osten-
ditur, & rejectis illis, usus vocum scripturis receptus stabili-
tur. Ellipsis pronominis אֲנִי observata. B. GLASSIVS
laudatus. כְּמוֹנֵי ad præcedentia potius quam consequentia
referendum esse, contra quam Abarbenel vult, probatur.
כְּמוֹךְ Albo jussu latius extendit, cum Abarbenele commissus.
Bellarminus, suum ipsius monitum insuper habens, notatur.
Genuinum comparationis medium, in quo Mosi futurus Pro-
pheta similis esse dicitur, ex Scriptura eruitur. v. 18. de Mes-
sia intelligendus explicatur. Judæorum pertinacia in repu-
diando Evangelio ex articulis fidei Judaica ostensa. R.
MAIMONIDES legis Mosaica aternitatem simpliciter ad-
struens, à JOSEPH ALBO notatus. Priscorum asser-
tum, quemvis Propbetam audiendum, nisi ubi ad idolola-
triam allicit, à Judæis tempore Christi neglectum. R. A-
BARBENEL & R. MOSES KOZENSIS laudati. Ra-
tiones, cur Christi prædicationi locum relinquere debuissent
Judæi, adducta.

§. I.

Q Uod Judæos attinet, etsi illi locum hunc Christiano-
rum interpretamento repugnare omnes contendunt
magno consensu, maximopere tamen & illos variare in
denominando objecto hujus vaticinii deprehendimus,
velut ex R. AbenEsra patet commento : נבִיא מְקַרְבֵךְ זֶה
יְהוֹשֻׁעַ וְהָעֵתָּה שְׂאֵמֶר אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן וְכַתּוּב וַיִּשְׁמָעוּ עֲלָיו
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעִיר דְּאִירָה אַחֲרָתָּה כִּי לֹא מִצְאָנוּ נְבִיא
שֶׁנִּכְנַס עִם וְיִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ כִּי אִם וְיְהוֹשֻׁעַ נָם יִתְּכֵן לְחַיִּיתָּ
זֶה

זה כלל לכל נביא שיקום אחר משה כמוני שהוא נביא
 : זהו שאמר תשמעון אליו ושמעו ביהושע שכתוב וישמעו
De Josua loquitur, atque hoc est, quod ait (v. 15.) ei auscultabitis. De eodem dictum invenimus (Deut. XXXIV. v. 9.) & auscultarunt illi filii Israel, aut Prophete nomen plures desonabit. Ut in Jalkut ad Deut. XVIII. ex Pefickta refertur, non defuerunt, ex priscis, qui Jeremiam hic promitti putarent, & Rabbi Abarbenel prafat, commentarii in Jeremiam, fol. 96. col. 2. ab ea sententia non alienus fuisse videtur. Sic enim ille scribit: חרי לך יד רבנים שנתדמה בהם ירמיהו למלעה ולא היה זה אלא מפני היות מדרגת נביאית וירמיהו יותר קרובה ומתדמה למדרגת ארון הנביאים משאר נביאי ישראל וכבר התעוררו **ל** כפסקת רבתי על זה הדמות אמרו שם רבי יהודה בר סימן פתח נביא אקים לחם מקרב אחיהם כמוך וכתוב ולא קם נביא עוד בישראל כמשה ואתה אמרת כמוך אלא זה ירמיהו שהיה כמוהו ובתוכחות אתה מוצא **כ** מ' שכתוב בזה כתוב בזה זה נתנבא מ' שנה וזה נתנבא מ' שנה זה נתנבא על יהודה וישראל וזה נתנבא על יהודה וישראל **כ** כנגדו וזה עמנו בני בני

§. II. R. Bechai, fol. 109. col. i. com. in תורה eodem tendens scribit hunc in modum: **ע**ר יושע אמר:

זהו שאמר תשמעון אליו ושמעו ביהושע שכתוב וישמעו
De Josua loquitur, atque hoc est, quod ait (v. 15.) ei auscultabitis. De eodem dictum invenimus (Deut. XXXIV. v. 9.) & auscultarunt illi filii Israel, aut Prophete nomen plures desonabit. Ut in Jalkut ad Deut. XVIII. ex Pefickta refertur, non defuerunt, ex priscis, qui Jeremiam hic promitti putarent, & Rabbi Abarbenel prafat, commentarii in Jeremiam, fol. 96. col. 2. ab ea sententia non alienus fuisse videtur. Sic enim ille scribit: חרי לך יד רבנים שנתדמה בהם ירמיהו למלעה ולא היה זה אלא מפני היות מדרגת נביאית וירמיהו יותר קרובה ומתדמה למדרגת ארון הנביאים משאר נביאי ישראל וכבר התעוררו **ל** כפסקת רבתי על זה הדמות אמרו שם רבי יהודה בר סימן פתח נביא אקים לחם מקרב אחיהם כמוך וכתוב ולא קם נביא עוד בישראל כמשה ואתה אמרת כמוך אלא זה ירמיהו שהיה כמוהו ובתוכחות אתה מוצא **כ** מ' שכתוב בזה כתוב בזה זה נתנבא מ' שנה וזה נתנבא מ' שנה זה נתנבא על יהודה וישראל וזה נתנבא על יהודה וישראל **כ** כנגדו וזה עמנו בני בני

כני שפטו כנגדו זה הושלך ליאר וזה הושלך לכור
 זה נצל על ידי אמה וזה נצל על ידי עבר זה בני
 בדבריו הוכחות וזה בא בדבריו הוכחות עכ הנה העירו
 על קצת מהדמוים אשר זכרתי אני פו לקיום שעל
 ירמיהו נאמר למשה רבינו נכיא אקים להם מקרב
 אחיהם כמוך והוה המורה שהיתה מדרגת ירמיהו
 בנבואה עליונה מאד ויהר קרובה למדרגת משה ארנינו
 : ממדרגת שאר הנביאים : *Ecce tibi XIV. capita, qui-
 bus Jeremias Mosi doctōri nostro l. m. similis fuit. Et hoc non
 alia de causa fuit, quam quod gradus prophetie Jeremie pro-
 prior fuit gradui prophetie Mosi Domini Propbetarum, prae-
 reliquis Propbetis. Pridem in Pesikta magna, respexerunt ad
 hanc similitudinem. Dicunt ibi: Rabbi Juda filius Simeonis
 cepit, Propbetam excitabo ipsis ex medio fratrum illorum sicut
 te, (Deut. XIIX.) & scriptum (Deut. XXXIV, 10.) non sur-
 rexit amplius Propbeta in Israël sicut Moses: & tu dixisti sicut
 te. Hoc de Jeremia verum fuit, qui fuit sicut ipse in repre-
 hensionibus. Quicquid enim de hoc scriptum est, etiam de illo
 invenies scriptum. Moses 40. annis est vaticinatus, etiam Je-
 remias totidem propbetavit. Hic propbetavit de Juda & Is-
 raële & ille de utroque propbetavit. Huic se opposuerunt ex
 eadem tribu oriundi, & illi se opposuerunt tribules sui. Hic
 projectus fuit in fluvium, & ille projectus fuit in foveam. Hic
 per manum ancilla ereptus fuit, ille servi opera. Hic venit cum
 objurgatione, & ille cum eadem venit. Huc usque. Ecce ad-
 ducti sunt similibus nonnullis, quae commemoravi, ut statuerent,
 de Jeremia dictum esse Mosi doctōri nostro: propbetam excita-
 bo ipsis è medio fratrum suorum sicut te. Atque hoc comprobat,
 gradum Jeremia in prophetia fuisse admodum excellentem, &
 propiorem gradui Mosi Domini nostri, quam gradum reliquo-
 rum Propbetarum. Huc facit quod ad h. l. Baal Hatturim*

B

notat:

notat : נביא נביא קיום בגמטריא זדו ורמיו : verba : נביא
 קים per Gematriam aequipollent bis : Iste est Jeremias. Ita
 Cabalisticè Jeremiam notari docet.

§. III. Ceterum Josuam hîc intelligi, exinde inepte colligunt Judæi, quia dicitur, & obtemperarunt ei, cum ut duci & magistratui obsecundasse potuerint. Non animadvertunt recutiti argumentum in secunda figura affirmativum nihil concludere. Quandoquidem etiam Deut XXXIV, v. 10. expresse negatur, ullum Prophetam Mosi similem tum surrexisse, videlicet, ut R. Albo loquitur : ככל ימי משך הנביאים quoad Prophetæ existerent, vel ex eo patet, neque in Josua vel Samuele neque alio infra Mosen positum complementum vaticinii quaerendum esse. Quod vero ab Abarbenele ex Pefickta recensitam Tententiam attinet, neque illa applausum meretur. Comparationis enim membra sunt ejusmodi, ut, de iis ne cogitasse quidem Mosen, palam sit. Cum enim non de externis eventibus, aut iis, quæ fortuito cuipiam accidere possint, sermo sit, in quibus facile unus cum altero participare possit, non tam ad fortuita ejusmodi, quam quæ ipsi Personæ in se competunt, Deum respexisse, manifestum est. Licet etiam fieri queat, ut prisca Ebræi verba hæc de Jeremia intellexerint, quem non minus, atque Eliam Thesbiten, redivivum sibi polliciti esse videntur, cum Matth. XVI. 14. nonnulli, Christum Jeremiam esse, perhibuerint ; minime tamen inde sequitur, Mosen ad Jeremiam collineasse, cum hic illo tertio, in quo similitudo fundatur, fuerit destitutus, ceu infra videbimus. Quin ipse R. Abarbenel, Esaiam gradu Prophetico reliquis Prophetis, adeoque & Jeremia, excellentiorem esse, afferere nullus dubitavit, præfat. in Prophetas posteriores fol.

i. col. 4. Præterea Jeremiæ sermonem Ezechielis elo-
quio idem postponit, fol. 153, col. 3. ut adeo nulla ratio
appareat, cur, de Jeremia Mosen locutum esse, putent
Judæi.

§. IV. Ipsi R. AbenEsra & R. Bechai suboluit, de
Josua oraculum intelligendum haud esse, unde illi parti-
cula disjunctiva **או** aut ufi, ad plures etiam verba referri
posse, censuerunt. Quibus adstipulatur R. Lipmannus,
l. cit. : **על כלא נביא ונביא שבכל דור ודור קאו**;
*de omni Propheta, qui quovis seculo vixit, verba accipienda
sunt.* Ab hoc minime abludit R. Alfchech fol. 292. **נביא**
מקרבך מאחור יקים לך השם והוא יגיד לך כי יהיה
ראוי ועל פיו תדע הדברים הנוגעים אליך כענין תלונת
הנביא באר המבלי אין אלהים בישראל חלך לדרוש
לבעל זבוב כי חפץ השם ידרשו בנביאיו :
*Prophe-
tam è medio tuo, è fratribus tuis Deus tibi excitabit, & ille indi-
cabit tibi, quid te deceat, & ex ore ejus percipies ea, qua te atti-
neant : secundum murmuracionem Propbete (II. Reg. I. 6.)
annon est Deus in Israël, ut mittas ad interrogandum Baal
Sebub ? &c. Quid enim Deus fieri velit, id ex ipsius Prophe-
tis discendum est.*

§. V. Dum ita de Prophetarum corpore sive con-
tinuo ordine & toto quasi eorum subinde in populo futu-
ro collegio verba Judæi intelligunt, assertionis suæ fun-
damentum ex textu arcessere solent, veluti ex R. Jacobo
Abendana patet, qui Spicilegio suo ad librum Michlal
Jophific scribit : **זה הפסוק רבך אל הפסוקים הקודמים :**
והמאוחרים : *hic versus cum antecedentibus & consequenti-
bus coheret.* Nempe, quia Deus antecedentibus verbis ve-
tat, Israëlitas futura cognoscere : **על ידו מעוננים והקוסמי :**
per prestigiatos & divinatores, ut Lipmannus loquitur, &

subsequentibus Pseudoprophetae poenam sancit, manifestum hinc esse censet recutitus, verbis intermediis non tam de uno, multis seculis post demum venturo, quam pluribus Prophetis, ad quos, quoties usus ferebat, recurrere, Deique voluntatem ex eis percontari populus debebat, Legislatorem locutum esse.

§. VI. Neque ex Christianis desunt, qui, licet de Christo, ceu omnium Prophetarum capite, potissimum hic agi, minime eant inficias; de quovis tamen Propheta verba vaticinii itidem intelligenda esse, arbitrentur. Cum Lirano & Tostato ita Joannes Calvinus sentit, qui eo, quod Pythonibus hic opponant ut Prophetæ, qui semper esse debeant, ne ad illos populus deflectat, ad plures verba spectare contendit. David vero Pareus ita magistrum suum cum aliis Interpretibus conciliare satagit, ut dicat, v. 15. de Prophetis in genere, v. 18. de Christo solo intelligendum esse. Sed cum nihil causa sit, quam obrem v. 15. ubi eadem omnino verba, quibus v. 18. Moses usus est, occurrunt, & mutata duntaxat persona Deum loquentem Moses introducit, ita à reliquis divellamus; à nobis impetrare nulli possumus, ut de alio subiecto intelligamus v. 15. quem à Petro & Stephano allegari, ipse Pareus diffiteri nequit. Ita nullum applausum meretur Heidelbergensis Theologus, neque ex Reformatis quisquam, quod sciamus, fuit, qui Pareo adstipularetur.

§. VII. Paulus Fagius annot. in h. l. itidem eo inclinatur, ut, verba hæc: *Prophetam excitabo illis de medio fratrum suorum* &c. aliquo modo etiam ad omnes Prophetas omnium ætatum referri posse, censeat. Ne tamen Judæi inde suam causam javari arbitrentur, diligenter attendendum esse monet, quid typo, quid antitypo conveniat. In-

solens

solens enim non esse ait, ut uno eodemque loco de duobus vel pluribus agatur, ceu vel ex solo loco II. Sam. VII. 12. seqq. pateſcat, ubi quædam typus cum antitypo communia habeat, quædam autem prædicata ita propria possideat antitypus, ut in consortium eorum typus nullatenus venire queat. Alius isque doctissimus Scripturæ Interpreter hanc sententiam suam fecit, annot. ad h. l. *cum, inquit, rationes suppetant non minus pro Messia, quam reliquis Prophetis, eaque satis evidentes, neque ille, neque hi ex verbis Deuter. XVIII. excluduntur. Atque mihi quidem summo opere probatur illa Cunei Cabbala, quam D. Glassius lib. 2. Phil. Sacr. p. 317. edit. primæ lubens sequitur.* Tandem, adducto loco II. Sam. VII, qui Ebr. I. 5. ad Messiam applicatur, ob prædicatum tamen, *argui virga virorum*, totus de Messia non loquitur, sed de Salomone quoque accipi debet, *collectu*, inquit, *facile est, cum Messiam intelligi, tum Salomonem peccatorem, neque in prædicato, quod unius proprium est, alteri quicquam nascitur præjudicii, hoc solummodo admitti debet, dari sensum mysticum, qui non cuius obiter Scripturam frustranti sit obvius.* Pari itaque ratione hoc Deut. loco Messias intelligitur & Prophetæ alii, nisi quod ille magnus, hi minores audiant. Hugo quoque Grotius ad Act. VII. 37. Stephanum in hunc sensum fermocinatum esse ait: *Ille (Moses) Jesum commendavit verbis, ad Prophetas quidem alios aliquatenus, sed ad Jesum eximie pertinentibus.*

§. VIII. Ut, verba ad Christum pertinere, res ipsa loquitur, & neminem dubitare sinit Apostolus & Proto-Martyr: ita etiamnum in quaestione est, an eadem de aliis Prophetis cujusvis ætatis accipi debeant, & de illis Moses sit locutus. Aliter sane visum est B. Luthero, Tom. III. Latin. Jenens. fol. 123. Patrum item Græcorum Latino-

rumque pluribus. Ex Pontificiis, Bellarmino, Stapleto no, Sanctio & Lorino. Ex Reformatis, qui à Calvino divortium fecerunt, Francisco Junio, Drufio, Riveto, Piscatori. Ex nostris plerisque omnibus, cum primis Hunnio, Gerharo, Horneio, Helvico, Dn. D. Calovio, & Dn. D. Schmidio, Theologo Argentoratensi celeberrimo, Collegio Biblico Priore, pag. 279. Qui ad unum omnes vaticinium de solo Christo agere docent, de reliquis Prophetis haud item.

§. IX. Militat pro horum sententia contextus, qui, Prophetam excitandum, sicut Moses fuit, futurum esse, asserit. Cum vero Deut. XXXIV. 10. negetur, Mosi similem venisse, de quibusvis Prophetis sermonem h. l. haud esse, manifestum est. Deinde, si de aliis vaticiniis ageretur verbis adductis, proclive fuisset Judæis ad allegationem Petrinam excipere, non tam de uno, eoque magno Propheta, sermonem esse Mosi, quam aliis pluribus. Quod cum haud fecerint, sed suo silentio potius argumentum Apostoli probaverint, inde quoque patet, de uno Propheta verba adducta intelligenda esse. Præterea ex contextu id liquet, ita omnia vaticinii verba se habere, ut, de singulari Propheta aliquo Deum loqui, appareat, unde & ipsi Judæi sibi persuaserunt, de Josua vaticinium intelligendum esse, in quem tamen illud minime quadrare, ostendimus. Et cum non plurali, נביאים, Prophetas se excitaturum esse, promittat, uti alias II. Reg. XVII, 13. & alibi loquitur, sed נביא Prophetam, nulla causa superest, quam obrem non de uno μονοπροσωπων, eoque plane eximio, vaticinium interpretemur.

§. X. Neque illa oppositio, quam Judæi juxta & interpretes quidam Christiani urgent, tanti roboris esse videtur,

videtur, utin aliam sententiam nos pertrahere possit. Series enim verborum proxime antecedentium ejusmodi est, ut & illa nostrum confirmet interpretamentum, veluti paulo post uberius ostensuri sumus, ubi Judæorum detorsiones complures adduxerimus. Hi enim, ne *μω-
vοργόντος* Prophetam aliquem admittere cogantur, variis modis voculas כמוני & כמוך sollicitant, & diversimode iis, prout cuilibet libet, ad suum commentum abutuntur.

§. XI. Rabbi enim Gerundensis, alias Ramban dictus, hunc in modum scribit : מקרבך כלומר שתוכל לבטוח בדבריו שהוא מקרבך מאחד וכן על דעתי כמוני שיהיה נאמן לנביא להשם ותאמין בו כאשר אתה : *Verbis*, E MEDIO TVO, *vult dicere, ut possis verbis ejus tuto fidere, quia ille est, è medio tuo, è fratribus tuis. Et sic, mea sententia, voce כמוני significatur, quod sit fidelis futurus Propbeta Dei, ut ei credas, veluti mihi fidem habuisti.* R. Moses Alshech, fol. 292. comm. in Legem, significationem *אם כמוני* hanc esse contendit : אמר כלוי שלא יאמר לך דבר אשר יגדר בנבואתי ותורתי : *Voce שנתן השם על ידי רק שיהיה כמוני ולא נגדתי כמוני vult hoc significare, ne verbum quidem tibi dicturum eum esse, quod Propbeta mea est legi, à Deo per me data, repugnet. Tantum sicut ego futurus est, minime mihi contrarius.*

§. XII. R. Abarbenel fol. 371. in eundem sensum commentatur : אמר הוא יתברך נביא אקים להם כמוך דל שהנביא אשר יקים אליהם לא יהיה חולק על משה רבינו ולא חולק על מצותי ממצותי אבר יהיה בענין התורה והמצות כמוהו דל שיתחיר עליהם בשמירתם וקיומם כמו שהיה מזדיר מרעה ומזה ומשך שהנביא אשר לא יהיה כמוהו אינו נביא אמת וראוי להורגו

לחורגו כי היות הנביא בדעותיו וגזרותיו כמוהו הוה
 הנא עצמו במציאותו ואמתותו ולזה נאמר בענין
 ענשו אך הנביא יויד לדבר בשמו את אשר לא צויתו
 וגוי כי הנה קרא זה זרון לבו השיאו לדבר כנגד ארון
 הנביאים ותורתו ומי שלח ידו פיו ולשונו לדבר במשיח
 השם בכל ביתו נאמן הוא ונקח :

Cum dixit Deus benedictus: Propbetam excitabo sicut te, vult significare, Propbetam excitandum non dissensurum à Mose vel præcepto ejus, sed, quod Legem & præcepta attinet, ei parem futurum esse, hoc est, ad observationem & impletionem illorum aque adhortaturum esse, atque Mosen.

Ex hoc consequitur, Propbetam, qui non est sicut Moses, non esse verum Propbetam, adeoque occidendum. Cum enim de essentia veri Propbeta sit, ut Mose in doctrinis & edictis par sit, ideo dictum est in irrogatione pœne illius: sed Propbeta ausus loqui in nomine meo id, quod ei haud præceptum est. Ecce vocat arrogantiam, quia superbia cordis ejus seduxit eum, ut contra Propbetarum Dominum & legem ejus loqueretur. Ecquis vero contra unctum Domini (I. Sam. XXVI, 9.) in tota domo ejus fidelem (Num. XII, 7.) & innocentem, manum, os & linguam suam elevabit, ut contra unctum Domini loquatur.

§. XIII. Sed R. Abarbenel sui oblitus, col. r. fol. 371. alio modo voces, כמוני & כמוך detorferat, dum Deum voluisse docet, כמו שכחתי לך: quemadmodum te elegi. Pergit ibidem: לא שיהיה אחר במדרגת:

משה רבינו ומעלתו כי אם שיהיה נבחר מאתו יתברך כמו שהיה נבחר משה לנבואתו לענין הקימו שזכר הרמז כמוני כמוך ללא במעלת הנבואה: *Non est sensus, futurum Propbetam alium in Mosis Doctoris nostri gradu & dignitate, sed quod ab ipso Deo sit eligendus, veluti Moses ad suum munus Propbeticum. In verbo igitur, excitabo, comparatio est querenda, non in Propbetia præstantia.* Hujus Abarbenelis

barbenelis vestigiis, ut fere solet, R. Abendana, Spicilegio ad librum Michlal Jophi, insistit, & gemella docet.

§. XIV. Longe aliter sentire videtur his antiquior ille quidem, non obscuri tamen nominis doctor Ebraeorum R. Bechai, cujus commentum ita habet : ומח

שהוצרך לומר כמוני כדי שלא תבין ממלת אחיך בני עשו או בני ישמעאל לפי שמצינו בבני עשו כה אמר אחיך ישראל ולפי כך הוסיף ואמר כמוך כלומר מבני יעקב וזה סותר אמונה ארום וישמעאל שאין הנבואה כמוני *Quod vero ipsi aabibenda fuit dictio*, *id inde factum est, ne voce אחיך intelligeres Idumæos aut Ismaelitas.*

Quia de Esavi posteris dictum deprehendimus (Num. XX, 14.) Sic dixit frater tuus Israël. Atque ideo sic addit & ait, כמוך sicut te, q. d. de posteris Jacobi, qui repugnat religioni Edomi & Ismaelis, quia inter illos nullus locus est Prophecia.

§. XV. Rabbi quoque Albo, Christianorum antagonista acerrimus, in eadem comparativa particula sibi visus est invenisse, quod ad Christianorum ex hoc loco formatum exciperet argumentum & in ipsos retorqueret, part. 3. c. 19. libri Ikkarim, verba ejus hæc sunt :

על זה הדרך יושב על החולקים עלינו ואמרו כי מה שכתוב בתורה נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי כפיו ודבר אלהים אתי כל אשר אצונו שרל נביא שתנתן תורה על ידו כמו שנתנה על יד משה ושקרב אחיהם רל מאחי ישראל ולא מהם אף אנחנו נאמר להם שאף לפי דרכם שהם אמרו שהכתוב מדבר שעתיד נביא שתנתן תורה על ידו כמו שתיה זרה במשה ממ אחי שאמר נביא אקים להם כמוך ראוי שתהיה הקמתו ואמורה נביאותו שהיא אמות שלוחות השליח שהוא עקר לתורה האלהית כמו שאמרנו על הדרך שנתאמתה

שנתאמרו נכחתי של משה במעמד ששים
 : Hunc in modum
 respondeatur disceptantibus nobiscum & asserentibus, cum scri-
 ptum est: Et excitabo eis Prophetam ex medio fratrum eorum,
 sicut te, & dabo verba mea in os ejus, & loquetur omne, quod
 ei praepero; denotari Prophetam, per quem lex sit danda,
 veluti per Moysen data est. Ex medio fratrum illorum, h. e. Is-
 raelis, & non ex illis (gentibus.) Respondebimus illis, se-
 cundum illorum modum colligendi, quo dicunt scripturam doce-
 re, Prophetam futurum, per quem תורה vel doctrina detur,
 veluti per Moysen est tradita; tamen sequi, quia dicit, Prophe-
 tam sicut te excitabo ipsis, conveniens esse, ut ejus excitatio, &
 prophetiae illius verificatio (qua nihil aliud est, quam probatio le-
 gationis illius, qui missus est, in qua legis divinae fundamentum
 consistit, veluti diximus) stabilietur, sicut verificata est prophe-
 tia Moysi, sex myriadibus virorum adstantibus absque omni du-
 bio vel suspitione. Rabbi Lipmannus itidem ד' כמוך ur-
 get, & illud Christianorum sententiae repugnare censet,
 unde l. cit. telum in nos vibrandum suis contribulibus e-
 jusmodi suppeditat: אדרבא לפי רעתם תקשה להם
 : אוככה באים לדמותו למרעה שהיה אדם ולה אלוה:
 E contrario objice ipsis secundum eorum sententiam, ecquomo-
 do eum (Christum) cum Moysen, doctore nostro, comparare au-
 deant, qui tamen homo fuit & non Deus.

§. XVI. Sed ad hasce detorsiones Judaicas respon-
 dere adeo difficile non est. Quod enim R. Gerundenfis,
 Alschechi & Abarbenelis interpretamenta attinet, frivola
 illa plane sunt & a textu aliena. ד' כמוני & ד' כמוך hoc lo-
 co ad fidelitatem, quae in quovis & vulgari Propheta exi-
 gitur, haud referendum esse, ipse contextus docet. Con-
 similiter neque de genere *Israclitico*, neque *vocatione inme-*
diata,

diata, neque *doctrina*, voculas illas accipiendas esse, indeliquet, quod hæc in nomine כביא, ista in verbo אקיי, illud in verbis מקרב אחיהם satis abunde significantur. Et quia Mosès non usus est particula כאשר, sed voce כמוני, haud obscure patet, aliquid in subjecto potius denotari, quam excitationis modum, perinde ac Gen. XLIV. 15. cum dicitur, איש אשר כמוני *vir, qui sicut ego.* & v. 18. כמוך כפרעו. Quin ellipsis pronominis אשר, quam textus postulat, & Scripturæ usitatam esse B. D. Glaffius lib. 3. Phil. Saer. can. XXII. ostendit, id quoque comprobatur, דו כמוני nequaquam ad verbum אקיי pertinere, ut R. Abarbenel inepte contendit, sed ad præcedentia esse referendum, id quod ipse situs accentus Sakephkaton indicare videtur.

§. XVII. Quod vero R. Bechai, דו כמוני ad denotandos natales Prophetæ excitandi & excludendos Idu-mæos adhiberi, asseverat, in eo is quoque fallitur. Satis enim jamdum verbis, מקרב אחיהם *ex medio fratrum illorum*, sunt exclusi extranei quicumque. Cum illis enim erat Mosi sermo, qui unum parentem Jacobum communem habebant, hoc est, cum cœtu Israëlitico. Licet vero Idumæi fratres quoque Israëlis appellentur, minime tamen illa notione, quæ h. l. occurrit, id fieri cogitandum est, sed aliquanto latiore, quatenus ex Esavo, Jacobi fratre, oriundi illi erant, adeoque gradu adhuc ulteriore Israëlitis sanguinis propinquitate juncti.

§. XVIII. Neque R. Joseph Albo vocem כמוך recte eo usque extendit, ut, veluti Mosès suam legationem comprobavit, dum tot millenis viris præsentibus pro Dei viro & Propheta est habitus, ita necessum fuerit, Christum, si par ei esse debeat, eodem plane modo & totidem

viris, testibus suæ legationis, veritatem ostensum ire. Quasi vero Deus se ita unimodo adfirinxerint, ut diversa ratione auctoritatem ei, quem mittit, conciliare nequeat. Ipse Abarbenel fol. 371. col. 3. id bene perspexit, ex כמוני non licere ita colligere, nisi absurdum inde sequi velis. Sic enim contra suum contribulem disputat: **אם יאמר** על כל פנים שמלת כמוני תחייב שכל הנביאים יאמרו נבואותיהם כמו שנתאמת נבואת משה יתחייב שכלם: *Si dixerit, omnino dictionem כמוני id velle, omnium Prophetarum prophetias ita verificandas esse, veluti Mosaica est verificata, sequetur, Deo cum omnibus loquendum, conspiciente populo, & mare dividendum esse.*

§. XIX. Tandem & R. Lipmanni telum obtusius est, quam ut inde aliquid metuendum sit periculi. Si enim comparatio ibi quoque locum habet, ubi duo extrema in uno tertio conveniunt, licet in reliquis haud parum discrepent; liquido patescit, aërem verberasse recutitum, dum duas naturas opponit, & inde negat, Christum Mofi homini parem esse posse, quod eum Deum quoque esse credamus. Antequam vero tertium comparationis, & vim vocis כמוני ostendamus, Bellarminum lib. II. cap. 6. de Eucharistia audiemus, *quæ, inquiringem, adferuntur ut similia, debent esse similia in re, de qua disputatur, non autem in omnibus.* Sed quam parum memor hujus observationis fuerit Cardinalis, ex lib. IV, c. 5. de Justificatione patet. Probaturus enim, Christum legislatorem esse, ad vocem כמון hujus vaticinii provocat. Sed cum Christus Mofi, ut legislatori, opponatur Joh. I, 17. ubi legem per Mosen datam, gratiam vero & veritatem per Christum factam esse, Evangelista testatur, in aprico est, Christum sub

sub ratione *voysdets*, seu legislatoris, minus recte cum Mose comparari. Minime igitur כמיוני omnimodam aut qualemcunque aequalitatem declarat, aut exactam convenientiam in quibusvis prædicatis, quæ utrique membro comparatorum competunt, designat.

§. XX. Quæ cum ita se habeant, cauto opus est, ne in eo comparatio quaratur, ad quod neque loquentis scopus, neque contextus nos inducit. Sane dum hunc penitus expendimus, Moses ipse, indice quasi digito, ostendere videtur medium comparationis. Prophetam enim hunc singularem eis datum iri, docet occasione sermonis in monte Horeb habiti, ubi Israëlita, vocem Dei terribilem & sibi tantum non lethalem deprecantes, mediatorem sibi dari petunt, quod ipse Abarbenel, comm. Deut. V, 37. agnoscit, ubi populum ita loquentem introducit, אלה תהיה שליח ואמצעי בדברי, *tu sis legatus & mediator in loquendo.* Deus illorum precibus locum relicurus, Prophetam, sicut Mosén, se eis excitaturum pollicetur. In eo igitur Mosi par excitandus Propheta dicitur, quod, perinde atque Moses, מצינו futurus inter Deum & populum, huic Dei voluntatem annunciaturus sit.

§. XXI. Sic enim habent verba divina v. 18. *Et dabo verba mea in os ejus, & loquetur ad eos omne, quod ei praecepero.* Ad quæ verba R. Lipmannus scribit: הנני אני שומע כי הנביא הזה אין בו כח לדבר אלא מה שיצתו עליו כוראו ורוחו בעצמו לית יכול לדבר מרעתו ולית לצוות כלום ואם כן הוא נביא, ולא אלוה: *Ecce, audio, hunc Prophetam non locuturum esse, nisi quæ creator ipsius praeceperit, ex se ipso vero & sua sententiâ eum aliquid loqui aut quicquam præcipere haud posse. Si vero ita res habet,*

Propheta erit, & non Deus. Sed Prophetam hunc ex sua sententia aliquid præcipere haud posse, male R. Lipmanus inde colligit, quod Deus, verbum suum in os ejus se inditurum, promittit. Ex hoc enim illud minime sequi, inde novimus Christiani quod hic Propheta nudus homo non est, sed simul Deus. Unde non repugnat, eum, ut hominem, verbum à Deo accipere, & tamen ut Deum, ex propria autoritate & sententia illud proferre. Quæ si recutiti adhuc dubia & incerta esse causati fuerint, ut illam à Christo majoribus illorum propositam quæstionem tandem solvant, urgendi sunt, ecquomodo Messias, qui filius Davidis ipsorum Judæorum concessu est, insimul Dominus ejus vocari queat Ps. CX. ? Quæ duo, cum itidem ut impossibilia habita fuerint Judæis id temporis, ita cerebellum illorum fregerunt, ut ad quæsitum plane obmutuerint, neque amplius quicquam interrogare fuerint ausi, Matth. XXII. ult.

§. XXII. Dum vero ita verbum suum ori Prophetæ se commissurum esse ait, eo ipso testatur, superesse adhuc aliquid dicendum, quod non eo modo, quo Decalogus latus est, in medium proferendum, sed ex ore humano audiendum sit. Neque Prophetam mediatorem ejusmodi se missurum dicit, qui ordinarie increpatione impietatis & injustitiæ utatur, & judicia divinæ & poenam, poenitentiam non agentibus, minetur; sed qui bonum aliquod futurum annunciet, & verba loquatur, quæ Deus adhuc dicenda reservavit ad consolationem & τελείωσιν populi sui. Si enim nihil amplius dici debuit, quam quod Moses protulerat, neque alio modo dici debuit, quam quo Moses id dixerat, quid opus fuisset, promitti Prophetam, qui loqueretur verba Dei, & hac ipsa differentia à
Mose

Mose distingueretur. Supererat igitur adhuc aliquid revelandum à Propheta illo. Et ita non Judæis modo, sed & Samaritanis persuasum fuit, unde & scemella Samaritana Joh. IV. v. 25. ab adventu Messia uberrimam revelationem suspendit.

§. XXIII. Nempe annus gratiæ adhuc restabat, quo libertas & consolatio omnibus lugentibus annuncianda erat, hoc est, *εὐαγγελιον*, sive concio boni nuncii, quod per Messia mediationem, & sanguinem fœderis pro hominibus effusum, damnatio & maledictio legis ablata sit. Unde ipsemet apud Esai. LXI. 1. 2. se missum ait, *ad Evangelizandum mansuetis, ad obligandum fractos corde, ad prædicandum captivis libertatem.* Quæ verba Messia esse, Judæi largiuntur, perinde atque Kimchi verba Ps. XLV. 3. *gratia effusa est in labia tua*, de eodem accipit, & sensum esse ait: כשאתה מכר רכרך הם רכרו חן כאלו
: בשפתותיך הוצק חן בשפתותיך *Cum loqueris, verba tua adeo sunt gratiosa, ut gratia in labia tua quasi effusa videatur.* Complementum vero verborum videre est Luc. IV, 15. ubi Evangelista ait: Ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς δοξάζοντος ὑπὸ πάντων, & v. 22. Ἐθαύμαζον ὅτι τοῖς λόγοις τῆ χάριτος, τοῖς ἐκπροσβουμένοις ἐκ τῆ σωματὸς αὐτοῦ. Hoc factum est, cum ἴς, ὃν ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ρήματα τῆ θεῶ ἐλάλη, Joh. III. 34. veluti ipsemet id testatur, Joh. XII. 49. Ego, inquit, ex meipso non sum loquutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar. Hic est ille, de quo Esaias c. XLII. 4. est vaticinatus, ; ויחלו ויחורו איוו ויחורו
& doctrinam ejus insula sperabunt, quam Hierosolymis egressuram esse idem Cap. II. 2. prædixerat. Hæc תורה sive doctrina revera verbum Dei est, quod Propheta in os Deus dicitur daturus. Et ita Judæi maximopere hallucinantur,
VOCC

voce תורה nihil aliud, quam Legem Mosaicam concipientes, cum tamen illa etiam fœdus gratiæ quandoque complectatur, & doctrinam, qua ad vitam æternam erudimur, quam Propheta hîc promissus, & suo tempore exhibitus, plenam consolationis manifestavit, & afflictos invitavit, *respicite*, inquit, *ad me & salvamini, omnes fines terræ.* Ef. XLV. 21. 22. Matth. XI. 28.

§. XXIV. Ceterum Judæorum hîc pertinacia tanta est, ut, Prophetam Mosi gradu vel dignitate parem secururum fuisse, vel aliud quid unquam, quam legem Mosaicam, traditum iri, præfracte negent. Omnium suorum contribulium loco loquatur R. Moses Maimonides, qui inter Judaicæ fidei articulos, quos omnes fere Christianis opposuit, hunc ipsum septimum esse voluit: אני

מאמין באמונה שלימה שנבואות משה רבינו ע"ה היו אמתוורת ושחוא היה אבי לחכמים לקורמים לפניו ולבאים אחריו: *Ego credo fide perfecta, omnes prophetas*

Mosis doctoris nostri l. m. veras esse, & eum patrem esse Sapientium cum antecedentium tum eum subsequentium. Et artic. IX.

אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך: *Credo fide perfecta, quod hæc Lex (Mosaica) non sit*

mutationi obnoxia, neque alia lex unquam sit ventura à creatore, cujus nomen sit benedictum. Et sic nullum Mosi parem,

nedum superiorem eo, admittit Prophetam. Confimiliter nihil omnino, præter Legem Mosaicam, idem Maimonides stabile & perpetuum fore contendit. Ita enim Hilcot תורה יסודי cap. IX. de Legis Mosaicæ immutabilitate fermocinatur: דבר ברור ומפורש שתורה שהיא

מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים ואין לה לה שנוי ולת גרעון ולת תוספת שנאמר אלהינו דבר

דבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרון לעשות
 לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו ונאמר הנגלות
 לנו ולבנינו עד עולם לעשות כל דברי התורה הזאת.
 הא למדת שכל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד
 עולם וכן הוא אומר חוקה עולם לדורותיכם ונאמר
 לא בשמים היא הלא למדת שאין נביא רשאי
 לחדש דבר מעתה לפיכך אם יעמוד איש בין מן
 האומות בין ישראל ויעשה אות ומופת ויאמר שהשם
 שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה או לפרש במצוות
 מן המצוה פירוש שלא שמענו ממשה או שאמר שאותן
 המצוות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות
 אלא מצוה לפי הזמן היו הרי זה נביא השקר שהרי
 בא להכחיש נבואתו של משה ומיתתו בחנק על
 שהיה לדבר בשם השם אשר לא צוה שהיה
 ברוך שמו צוה למשה שהמצוה הזאת לנו ולבנינו
 עד עולם ולא איש אל ויכזב אם כן למד נאמר
 בתורה נבואה אקים להם מקרב אחיהם כמוך לא
 לעשות דת הויה כגא אלא לצוות על דברי
 התורה ולהזהיר העם שלה יעברו עליה כמו
 שאמר האחרון שבנביאים זכורו תורה משה :

Oppido manifestum & perspicuum est ex Legge, quod illa sit pra-
ceptum stabile in seculum & seculorum secula, nulli mutationi
obnoxium, non minuendum neque augendum, quia dictum est
(Deut. XII. 32.) omnia, quae ego vobis precipio, custodietis fa-
ciendo, neque addes, neque minues. Et dictum est, revelata
sunt nobis & filiis nostris in seculum, ad faciendum omne ver-
bum hujus legis (Deut. XXIX. 29.) Ecce percipis, nos obligari
usque in seculum ad verborum legis observationem. Atque ita
ille ait (Lev. XXIII. 14.) statutum seculi in generationibus ve-
stris. Et dictum est (Deut. XXX. 12.) non in caelis illa est.
Ecce discis inde, nulli omnino Prophetae ab hoc tempore licitum

D esse

esse quicquam innovare. Propterea si surrexerit quispiam, sive gentilis fuerit sive Israëlita, & fecerit signum & miraculum, simulque perbibuerit, à Deo se missum esse ad augendum præceptum, vel minuendum, vel explicandum præceptum ex præcepto, quod ex Mose haud audivimus; aut qui dixerit, præcepta, quibus Israëlita obligabantur, non duratura in seculum & generationes generationum, sed pro tempore duntaxat lata esse, ecce hic falsus est Prophetæ. Surrexit n., ut mendacii arguat Mosaicam Prophetiam. Strangulatione igitur punitur, eo quod præsumpsit loqui nomine Dei, qui tamen id ei haud præceperat. Deus enim, cujus nomen est benedictum, præcepit Mose, ut hoc traderet nobis & filiis nostris in seculum. Ille vero non est vir, qui mentiat (Num. XXIII. 19.) Si vero ita res habet, eccur in lege (Deut. XIII. 18.) additur, Prophetam excitabo eis è medio fratrum illorum sicut te? Non ut Legem ferat, sed ut verba Legis præcipiat, & populum admoneat, ne illa violet, veluti Prophetarum ultimus dixit (Malach. IV. 4.) mementote Legis Mosis.

§. XXV. Rigidus Judaismi propugnator Maimonides eadem opera, & Legis Mosaicæ perpetuitatem demonstrare, & lectorem edocere voluit, quem sensum oraculi nostri Judæi tradant, nempe Prophetam illum nihil præter præcepta Mosaica inculcaturum, & solum ad morem illis gerendum populum adhortaturum esse. Quod falsum esse, supra ostendimus ex verborum emphasi, & Prophetarum testimoniis. Similiter illa quoque, quæ de Legis æternitate disputat, ejusmodi sunt, ut ad ea jam dudum, cum à Christianis, tum à Judæis ipsis, responsum sit. Quod enim præcepta quædam perpetua vocantur, id nullam immutabilitatem in eis arguit. Notant quippe Ebræi, in lege sua tempus perpetuum & servitutum

tutem perpetuam vocari, quæ durant à Jubilæo ad Jubilæum. Ut ita rō perpetuum opponatur quandoque analibus, & מוגבל זמן *definitum tempus* notet, veluti Albo part. 3. c. 16. Ikkarim ultro fatetur, & cap. 13. contra Maimonidem asserit, ibi enim expresse scribit: כאשר יעיון זה: הרעת נמצא שאינו מחויב שלא תשתנה הרת האלהית:

Si attentius quis hanc sententiam perpenderit, deprehendet, exinde minime si qui, legem divinam immutabilem esse. Et cum ad locum Deut. XII. 32. respondisset, eum non universim ad ipsa præcepta legis referendum esse, sed duntaxat ad modum, quo fieri debent, ne ad nostrum libitum legem exponamus, subjicit hæc verba: הכתוב לא יחיר אלא: שאנחנו לא נוסף ולא נגרע מדעתנו אל המצוות אבל מה המונע שלא יהיה הונו יתברך מוסף או גורע: כשתגזור הכמתו יתברך: *Scriptura non prohibet, nisi, ne addamus aut detrahamus quidquam præceptis ad arbitrium nostrum. Sed quid obstat, quo minus Deus benedictus addat quid vel detrahat, quando sapientia ejus visum fuerit?* En confidentem Judæum, quod Maimonides adeo præfractè negat! Sane, si quid cessare faciat Deus, id nullam in eo mutationem infert, neque, ut Maimonides sibi persuasum habet, veritati vel immutabilitati ejus adversatur. Longe aliud enim est, Deum velle, rem mutari, & aliud, voluntatem Dei mutari. Sicut ex Thoma, p. 1. q. 19. 2. 7. B. D. Horneius Instit. Ethic. lib IV. c. 3. inculcat, cum hic de intrinseca Dei natura sermo haud sit, sed de operibus extra eum. Nempe, quæ ad tempus fieri vel valere voluit Deus, ea, quum cessant, & id, quod præfigurare iussa sunt, non amplius significant, nulli usui sunt ulteriori, adeoque merito exoleverunt, citra ullam in Dei voluntate mutationem.

§. XXVI. Quod Maimonides negat, ulli Prophe-
 tæ licitum esse **מעשה דבר רחש** *quicquam in posterum*
innovare, id si Rabbi ita intelligit, nullum Mosén subse-
 quentium Prophetarum quicquam docere vel facere
 posse, quod doctrinæ vel factis illius penitus sit difforme,
 receptæ apud Judæos sententiæ repugnat, quam R. Abar-
 benel p. 87. col. 4. libelli **מפעלותי אלהים** his verbis re-
 censet: **אחול אם אמר לך עכור על רבני התורה**
שמע לו חוץ מענין וכל העובר על צויו חייב מיתה
: שני כי אדרוש מעמו: *Dixerunt Dd. nostri l. m. Si tibi di-*
xerit (Propheta) verba legis transgredere, obtempera illi, ni-
si ubi ad idololatriam allicit. *Quicumque enim ipsius præcep-*
tum violat, reus mortis est, quia dictum est (Deut. XIX, 18.)
quia requiram ab eo. Ex quibus verbis liquet, Judæos do-
 cere, ad veri & probati Prophætæ imperium qualecunque
 præceptum divinum intrepide violari posse, excepto illo
 de unius Dei cultu. Atque idem quoque R. Moses Ko-
 zensis præcept. affirmativ. 6. fol. 97. lib. 2. præcept. magn.
 asserit, ubi subdit: **אפילו אמר לך ועכור על אחת מכל**
מצות שכתורה לצורך שעה כמו שצורה אליהו לשחוש
: קרשים על הר הכרמל: *Etiam si dixerit tibi, unum de*
omnibus præceptis in Lege contentis viola, urgente necessitate,
veluti Elias præcepit, ut mactarentur sacrificia extra locum
consuetum in monte Carmel, (I. Reg. XIII.)

§. XXVII. Cum vero Christum, verum Prophe-
 tam esse, signa & miracula ejus evidenter probaverint, &
 is idololatriam vetuerit, omnino Judæorum erat, verbis
 illius fidem habere, & cum tempus, in quod ejus nativitas
 incidit, tum alia *νευθησια* Messîæ exactius perpendere. Sane
 profapia ipsius, testimonium Johannis Baptistæ, quem
 ut sanctum & integræ vitæ hominem ipsi Judæi in libro
 Chro-

Chronico Judæorum dilaudant, & alia, ejusmodi sunt, ut merito ea magnificare debuerint. Quam memorabile & illud est, quod Matth. XVII, 2. refertur, duos maximos Prophetas, Mosen & Eliam, tum adfuisse, cum in illa *Μεταμορφωσις* pro summo Propheta obsignatus est, & vox cœlitus delata, HUNC AUDITE. Quæ clausula cum hoc loco nostro collata, haud obscure significat, singulari & reliquis Prophetis haud communi more commendatum Prophetam plane eximium esse, adeoque merito recipiendum. Qui quomodo dignitate & gradu non æquet modo Mosen, sed certa ratione superet, paulo fusius jam nunc sumus ostensuri.

CAPVT SECVNDVM.

SUMMARI A.

De Prærogativa Mosis, qua alios Prophetas anteciverit, vetus Judæorum gloriatio. Prophecia ipsius ἰερωδὶς & singularis revelationis modus à Maimonide recensetur. Non eo minor in Christo fuisse ostenditur. Secunda prærogativa, officii dignitas, loci Num. XII, 7. & Ebr. III, 5. illustrantur. Grotii & Jacobi Capelli glossæ repudiantur. D. Coccejus laudatus. Judæorum testimonium, de Messia, Mosen ipsasque angelos superaturi, præcellentia, recutitis oppositum. Tertia prærogativa, miraculorum multitudo à R. Menasseb exaggerata. Tres species miraculorum ab Abarbenele recensita. Mosis Legationem iis comprobata, Abarbenel largitur. Maimonides odio Christiana religionis miraculorum efficaciam elevans cum R. Abarbenele committitur. Christi Σαυατάρης apud Judæos celebritas. Miracula illius insigniora,

*gniora, Messia characterem complectentia, recensentur. Ju-
deorum calumnia, arte magica Christum usum esse, recun-
ditur. Notabile discrimen magi & Prophetæ veri ab Abar-
bene allatum. Quæ Judæi in vero Prophetæ exigunt, Chri-
sto competere, ostenditur. Nequicquam Decalogi abroga-
tionem, Christiana religionis professione, metuere recuti-
tum, ostensum.*

§. I.

Moses, quem Ebræi nunc *dominum suum*, nunc *docto-
rem suum* vocare amant, & cūjus discipulos se jacta-
bant Joh. IX, 28. ita ab eis extollitur, ut omnes alios Pro-
phetas quoscunque longe inferiores eo fuisse gloriantur.
Prima prærogativa, quam præ aliis habuerit, à R. Maimo-
nide, Hilcot וסודי תורה cap. 7. his verbis describitur :

מה הפרש יש בין נבואת משה לנבואת כל שאר
הנביאים שכל הנביאים בחלום ובמראה ומשה רבינו
רואה והוא ער ועומר שנאמר ובבוא משה אך אהל
מועד לדבר אתו וישמע הקול מדבר אליו כל הנביאים
על ידי מלאך לפיכך רואים מה שהם רואים במשל
וחידה ומשה רבינו לא על ידי מלאך שני פה אל פה
אדבר בו ונאמר ודבר השם אל משה פנים אל פנים
ונאמר ותמונת ה' יביט כלו שאין שם משל אלא רואת
הדבר על כוריו בלא חידה ובלא משל והוא שהתורה
מעידה עליו ומראה ולו בחירות שאינו מתנבא
בחידה אלא במראה שרואה הדבר על כוריו
כל הנביאים יראים ונגהלים ומתמוגגין ומשה רבינו
אינו כן הוא שכתוב אומר כאשר ידבר איש אל רעהו
כלו כמו שאין אדם נכהל לשמוע דברי חברו. כך היה
כח ברעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה
והוא עומר על עומר כל הנביאים אין מתנבאים בכל
על

עת שורצו ומשה רבינו אינו כן אלא כר זמן שחפץ
רוח הקדש לבשתו ונבואה שוכה עליו ואינו צריך
לכווין דעתו ולחזרמן לה שהרי הוא מכוון וכוונתו ועומד
כמלאכי השרת לפיכך מתנבא בכל עת שני עמדו
ואשמע מה יצוה השם לכם וכזה הבחינה האלה שני
לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמרי:

*Ecquid discriminis intercedit inter Propheciam Moses & reli-
quorum Propbetarum? Id in eo consistit, quod omnes Prophe-
tae in somnio vel visione, Moses vero, doctor noster, vigilans &
stans viderit, quia dictum est (Num. VII. 89) & cum ingrede-
retur Moses tabernaculum, ad loquendum cum illo, audivit vo-
cem loquentem ad illum: Omnes Propetae vaticinantur, an-
geli interuentu. Idcirco quicquid vident, per enigma & pa-
rabolam accipiunt. At Moses Doctor noster non item, quia di-
ctum est, (Num. XII. 8.) quia ore ad os ei loquar, & scriptum
est (Exod. XXXIII. 11.) & locutus est ad Mosen Dominus de fa-
cie ad faciem. Et porro dictum est, & Domini imaginem vi-
det (Num. XII. 8.) q. d. nulla ibi similitudo est, sed rem clare
perspicit, ut in se est, sine enigmata vel similitudine. Et hoc
est, quod scriptura testatur de eo (Num. XII. 8.) & visione non
enigmatibus, quod nempe non obscure vaticinetur, sed visione
intuens rem in claritate sua. Omnes Propetae timent, terren-
tur & colliquescunt; Moses vero doctor noster haud ita se habet.
Scriptura enim dicit (Exod. XXXIII. 11.) ut vir cum proximo
suo loquitur, q. d. quemadmodum ad proximi sui sermonem ho-
mo non obstupescit, ita se Mosi robur habuit, dum Deum cogno-
uit & verba prophetiae intellexit. Ille enim perfectus stetit in
suo munere. Nullus Propetarum omni tempore, & quando-
cunque vult, vaticinatur. At Moses doctor noster aliter se
habuit. Quoties enim voluit, spiritus prophetiae eum induit,
& prophetiae ipsi incubuit, neque ut ad eam se prepararet opus
habuit.*

habuit. Ecce enim instar angelorum ministratoriorum stetit paratus & dispositus. Idcirco omni tempore vaticinatus est, g. d. (Num. IX. 8.) *stete, ut audiam, quid Dominus præcepturus sit vobis.* Et in hoc Dominus eum confidere fecit, quia dictum est, (Deut. V. 30. 31.) *vade, dic eis, revertimini in tentoria vestra, tu vero mecum hic sta.*

§. II. Ita ordine reliquorum Prophetarum Moses à Judæis eximitur, quod non more illorum vel in somnio vel in ecstasi à Deo edoctus sit, sed vigilans, voce sensibili in aures illapsa, citra omnem tremorem, quo Daniel alii-que affecti sunt Prophetæ, Dei voluntatem perceperit, tanquam amicus cum amico collocutus. Sed quantacumque hæc familiaritas & conversatio Mosis cum Deo fuerit, longe tamen minor illa fuit, quam Christi, qui in *sinu patris sedet*, Joh. I. 18. inter quem & Deum est *עצת שרים*, *consilium patris*, Zach. VI. v. 13. quem pater diligit & honorat, Joh. V. v. 20. cap. VIII. v. 50. 54. Qui filius Dei est Matth. III, 17. in quo ipsa *Deitatis plenitudo habitat corporaliter*, Col. II. 9.

§. III. Altera prærogativa Mosis in dignitate consistit officii, ab ipso Deo Num. XII, 7. his verbis recensita: *בכר ביתי נאמן דומתי* *in tota domo mea est fidelis.* Sive *רò נאמן* de dignitate exponas, quomodo Dieu ex observatione Cloppenburgii, animadv. ad Ebr. III. accipiendum esse monet, & ex Ebræorum usu confirmat, sive de fidelitate intelligas, quam ab Apostolo usurpata vox *πίστεως* alias significat, adhuc eminentior est Christus. Licet enim Moses primus fuerit, qui V. T. Ecclesiam ad tempora usque Messie ordinavit, & voluntatem Dei declaravit, & post eum nullus venerit, qui quid diceret, quod ab illo non prius dictum esset, quod foederis substantiam attinet, adeoque

adeoque omnibus Prophetis secuturis leges quasi fixerit ; in omnibus tamen nonnisi *Θεράπων* fuit, & quidem etiam *εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων*, Ebr. III. 5. Quæ verba H. Grotius minus recte explicat, dum sensum eorum esse ait : *ut pronuntiaret populo ea, quæ Deus ei dicenda quoque tempore volebat*, & J. Capellus male sibi perſuadet, intelligi testimonium, quod in monte Sinai perhibiturus erat. Cum enim, ut Coccejus in h. l. bene notat, minime dictum sit, *εἰς τὸ λαλεῖν τὰ λαλητέα*, neque *ἀέδῳ*, vel *ἀΐθελε*, sed *τῶν λαληθησομένων*, non tam ad ea respectus haberi videtur, quæ Moſes quoquo tempore ad populum proferebat, quam sermonem Evangelii, aliquando toti terrarum orbi manifestandum, cui Moſes jam tum suo tempore testimonium perhibuit. Unde & ipse Christus Joh. V, 45. ad hunc *μαρτυρα* provocat, qui de ipſo sit testatus.

§. III. Ne vero Judæi caudentur, se ita convinci haud posse iis testimoniis, quæ ex peregrino & à se haud admisso principio depromuntur, age, ex illorum scriptis probabimus, haud ita majores illorum alienos fuisse ab illa sententia, Moſe majorem Prophetam oriturum esse. Ad verba enim Ef. LII, 13. *Ecce prudenter aget servus meus, exaltabitur, elevabitur & sublimis erit valde*, in libro Jalkut ex Tanchuma ita annotarunt Ebraei : *זה מלך המשיח וזו מן אברהם נשא משה וגבה מן מלאכי השרת* ; *Hic est Rex Messias, extolletur præ Abrahamo, elevabitur præ Moſe, & sublimior erit angelis ministerii*. Ex quibus eluceſcit, omnino Moſe aliquem majorem venturum esse, eos docuisse, quod adeo præfracte Judæi negant, & in alium sensum detorquere satagit Abarbenel com. in l. cit. Sane prædicata *Θεοπροφη* & soli Deo vendicata, Messia in Scriptura cum tribuuntur, qualia sunt, sui agnitione multos

justificare, Esa. LIII, 12. beatos facere, qui in illum confi-
dunt, Pf. II, 12. abunde satis docent, quantopere à Mose il-
le differat.

§. IV. Tertia *ὑπεροχή*, quam in Mose recutiti de-
pradicant, est miraculorum multitudo, qua, ut Menas-
seh Ben-Israel pag. 238. Conciliat. & seqq. docet, reliquos
Prophetas omnes multis modis superet. R. Abarb. mi-
raculorum species recensiturus, fol. 372. col. 3. com. in
Leg. sic scribit :

פעולות הנביא זכריו הנפלאי בני
מינים. מין האותות והמפותים שיעשר בשני הטבע
ומין הגדרת מה שקרה או מה שיקרה מדברים
היו או יהיו מבלתי שיהיה בהם טוב או רע כמו שהגיד
שמואל לשאול שנמצאות האתונות ומין היעודים
הרעים או טובים שיהיו לאומה מן האומות או לאיש
מן האישים בעתיד והנה בחינת הנביא תהיה כמו
Tres species sunt a-
ctuum & rerum mirabilium Prophetarum. Species signo-
rum & prodigiorum, quæ sunt naturæ immutatione. Species
indicationis illius, quod accidit vel futurum est, nempe illarum
rerum, quæ fuerunt, vel adhuc existent, præciso eo, an in illis
bonum sit vel malum, veluti Samuel Sauli significavit asinos esse
inventus. Species promissionum & comminationum, quæ vel
uni populo vel uni viro fiunt. Sed Propbeta tantum prima &
secunda specie probatur. Mosen vero legationis suæ veri-
tatem priori modo comprobasse, idem R. Abarbenel lar-
gitur his verbis :
ממה שיראה עור אמתת מה שאמרתי
בבחינת הנביא הוא מה שמצינו בבחינת משה אדונינו
אשר הונת מראה מלודשרת משר ליתר הנביאים
כלם לל שכאשר אמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו
לקולי יאמרו לא נראה השם אלוך נתן לו הקדוש ברוך
הוא אורה הפך המטה נחש ואורה הדם ותיח עשה
אותו

* (35) *

אֹתוֹ לְעֵינֵי הָעָם וַיֵּאמֶן הָעָם אֲכַל לֶזֶן נָתַן
 יְעוּדִים טוֹבוֹת וְרַעִים : *Eorum, quæ dixi, veritas de
 probando Prophetæ, magis elucescit ex iis, quæ in Domino nostro
 Mose probando deprehendimus, qui speculum tersum est & ex-
 emplum omnium reliquorum Prophetarum. Nempe quum
 dixit: Illi mihi non sunt credituri, neque mihi obtemperabunt,
 dicentes, non apparuit tibi Deus, (Exod. IV, 1.) dedit Deus
 benedictus signum, quo baculus est versus in serpentem, & si-
 gnum sanguinis, & illo, p̄pulo conspiciente, facto, populus fi-
 dem habuit. Promissiones vero & comminationes dedit nullas.*

§. VI. Alii Judæi, præsertim Maimonides, ne
 Christum, quem miracula fecisse ipsimet vel inviti agno-
 scunt, Prophetam verum esse, admittere cogantur, mi-
 raculorum efficaciam plane elevant, tanquam illa inido-
 nea sint, ad hoc, ut veri nominis Prophetam probare
 queant, unde Maimonides c. 8. Hilck. יסודי תורה negat,
 Mosi ob miraculâ fidem habuisse Israëlitas, veluti ex Iqq.
 ejus verbis apparet: משה רבינו לא האמינו בו ישראל
 מפני האותות שעשה שהמאמין על פי האותות יש
 בלבנו דפי שאפשר שיעשה האורח בלאט ובכשוף אלא
 כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאם לא
 להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע את המצרים
 קרע ארץ הים והצלילן בתוכו צרכינו למזון הוריד
 לנו את המן צמאו בקע לחן את האבן כפרו בו עדת קרח
 בלעה אותן הארץ וכן שאר כל האותות. וכמו האמינו
 במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא
 אחר האש והקולות והלפרים והוא נגש אל הערפל
 וחקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור לחם
 כך וכך וכן הוא אומר פנים פנים דבר השם עמכי
 ונאמר לא את אבותיכי כרת השם את הברית הזאת.
 ומניין שמענו הר סיני לבר היא הראיה לנבואתו שהוא
 אמת

אמת שאין בו דפי טפי הנה אנכי כח אלקי בעב העני
 בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם
 מכלל שקורים דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא
 עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה חרוור ומחשבתה:

Mose Doctore nostro non crediderunt propter signa, quae fecit.
 Qui enim credit propter miracula, illum subinde cogitare con-
 tingit, fieri posse, ut signa faciat incantatione & prestigiis. Sed
 miracula omnia, quae Moses fecit in deserto, necessitate patra-
 bit, non, ut sua Propbetia comprobaret veritatem. Aegyptii
 aquis erant mergendi, mare itaque divisit, eo: quae in medio ejus
 submersit. Opus habebamus alimento, Manna nobis deduxit.
 (Exod. XVI, v. 12. seqq.) Siterunt, lapidem eis scidit
 (Num. XX, 11.) Korabi congregatio ipsum (Mosen) abnega-
 vit, (Num. XVI, 1. 32.) terra eam absorpsit. Idem iudicium
 esto de reliquis miraculis omnibus. Ecquos vero crediderunt,
 cum ante montem Sinai starent, quod oculi nostri viderunt &
 non peregrinus, aures nostrae audierunt, & non alius (Job.
 XIX, v. 27.) ignes, voces, lampades. Et ille ad caliginem
 pertigit, & vox quaedam cum ipso est locuta, nobis audientibus,
 Mose, Mose, vade, & dic illis hoc vel illud. Et ita ille ait
 (Deut. V, v. 4.) facie ad faciem locutus est Dominus ad vos.
 Et dictum est (Deut. V, v. 3.) non cum patribus vestris Deus
 pepigit hoc foedus. Unde vero constat, illam solam stationem
 ad montem Sinai fuisse argumentum Propbetiae illius? Quia
 illa vera erat neque aliquid dubii complectebatur; Dictum
 enim est: Ecce ego venio ad te in nube, ut audiat populus verba
 mea, quae tecum loquor: Tibi quoque credent in seculum.
 (Exod. XIX, 9.) In Summa, ante banc rem ipsi non credi-
 derunt firmiter, sed ejusmodi fides illorum fuit, quae secum tra-
 xit cogitationem & dubitationem.

§. VII. Sed ea veritatis vis est, ut R. Abarbenelem
coëgerit patrociniū ejus suscipere. Ita enim fol. 373.
commentatur: שאר הנסים שנעשו כמדבר אמר:
הויה שכפי הצורך עשאם כדברי הרב בספר המדע
אבל בתחלת נבואתו לא נתאמתה ולא נבחנתה
כי אם על פי האותות. ואמנם מה שנצטרך
למעמד הר סיני ושישמעו העם כדבר השם ועמו
לא היה זה לבחינת נבואתו כי אם לשלול דברי כל
הבאים אחריו בדורות העתידים שיסתרו דבר מכל דבריו:

*Quod signa reliqua in deserto facta attinet, negari nequit, illa
pro temporis ratione edita esse, velut Rafin libro מדע loquitur:
sed initio ejus Prophetia non nisi miraculis ea confirmata est.
Quod vero statio ad montem Sinai facta est, & omnis populus
Dei verba audivit, ea minime eo contigit, ut ipsius Prophetia
probaretur, sed ut omnium post eum venturozum conatus ob-
viam iretur, qui aliquid de illius verbis impugnaturi essent.*

§. VIII. Ex quibus liquet, Abarbenelem, contra
quam Maimonides sensit, asserere, miracula Mosis facta
esse, utiis Prophetia ejus veritas probaretur, quod adhuc
clarius pag. 87. col. 2. libri מפעלות אלהים docet his ver-
bis: תכלית האחרון בכל הנסים והנפלאות היה קנין
; האמונה האמתית. *Ultimus finis omnium signorum & prodi-
giorum fuit acquisitio fidei vera.* Si vero ex miraculis stu-
pendis, Mosen verum Prophetam esse, collegerunt, &
propter illa fidem ei loquenti habuerunt Israëlita, causa
nulla posteris eorum fuit, quamobrem Christo, qui &
ipse non minora edidit miracula, fidem denegarent. Ipsi
Judæorum proceres de eo locuti, homo, inquit, multa
facti miracula, Joh. XI, 47. & c. VII, 31. quarunt Judæi, an
Messias, quem tunc illi adhuc præstolabantur, plura mira-
cula

cula editurus sit. Nulla sane miraculorum ab Abarbenele recensitorum species fuit, qua Christus non inclaruerit.

§. IX. Quæ enim primo loco ille recensuit, & in naturæ ipsius mutatione consistere docuit, ea sapius à Christo patrata fuisse, tota Evangelica testatur historia. Quod mare ejus nutui paruit Matth. VIII, 26. vestigia ipsius & discipuli sustinuit, Matth. XIV, 25. 29. Piscantibus piscium copiam dedit, & nummum ad nutum ejus, Luc. V, 4. 5. 6. Joh. XXI. 6. 7. 12. Matth. XVII, 27. Quod cæco nato visum donavit, quale quid à mundi conditu non est auditum, Joh. IX, 17. 32. Quod paucis panibus aliquot millia satiavit, & inter dentes comedentium ita multiplicavit, ut plures adhuc panes superessent, quam initio affuerant, Joh. VI, 12. seq. Matth. XIV, 20. Quod aquam in vinum mutavit, Joh. II, & mortuum jamdum factentem in vitam revocavit, Joh. XI, id omne ejusmodi fuit, ut merito populus, eum magnum Prophetam esse in mundum venturum, conjecerit, Luc. VII, 16. Joh. VI, 14. Quam mirabile & illud erat, quod in momento, sola voce, absque ullis mediis, paralyticum à paralyfi, Matth. IX, 6. febricitantem solo manus tactu à febre, morbis sane gravibus & inveteratis, liberavit, c. VIII, 15. Quin, uno die & tempore pomeridiano pluribus miraculis editis, populus negavit, tale quid unquam in Israele auditum esse, Matth. IX, 33.

§. X. Neque secundam speciem in Christo *δαρμα-
τῆς* desideraveris, cum præterita juxta & futura indica-
verit. Fœmellæ Samaritanæ & à se nunquam visâ signifi-
cavit, quot maritos habuerit, Joh. IV, 18. unde, eum Pro-
phetam

phetam esse, & ipsa augurata est. Quod alina cum pullo alligata esset & haud invito Domino dimittenda, Matth. XXI. Quod obviam discipulis iturus esset vir, apud quem agnum essent esuri, Marc. XIV, 13. id prædixit. Quin cogitationes humanas & penitissima quæque cordium introspectit & cognovit, quem genuinum Messia characterem esse, ex Esai. XI, 3. novimus, ubi, eum non secundum visum oculorum & auditum judicaturum, sed ut renum scrutatorem, timorem Domini odoraturum esse, legimus. Quem characterem cum Simon frustra desideraret, à Domino in ruborem datus est, Luc. VII, 39. 40. 47. Et hoc signo à Nathanaele agnitus est. Confer. Joh. I, 48. Joh. II, 24. Marc. II, 8.

§. XI. Cum igitur nullæ illustriores notæ veri Prophetæ concipi possint, quam miracula creatam virtutem excedentia, & dogmati, per hominem promulgato, autoritas efficacius conciliari nequeat, quam per illa; longe vero plurima à Christo edita esse, in apri- eo sit, nulla amplius ratio superat quam obrem de Christo tam abjecte sentiant, eumque, ut Pseudopphetam, legitime & secundum legis Mosaicæ tenorem, morte affectum esse perhibeant. In Talmud, Massechet Sanhedrin, cap. 6. fol. 43. col. 1. edit. Venetæ, Jesum pridie Paschæ suspensum esse ajunt: על שכישה על שנתן את הדין והיוסר את ישראל eo quod magiam exercuit, & seduxit & depulit Israël. Ubi Judæi veritati testimonium imprudentes perhibent, dum Christum suspensum, & ex familia regia oriundum fuisse tradunt. Quod vero, eum miracula magica arte edidisse, blasphemie calumniantur, id commentum est diabolicum, & inde

& inde redargui potest, quod Judæorum proceres & synedrii assessores, qui illa miracula, non momentanea, sed permanentia, suis oculis perspexerunt, & si Judæis fides est habenda, alias Magicæ artis non imperiti fuerunt, nunquam Christum hujus criminis postularunt. Nempe miracula ejusmodi erant, ut, à creatura proficisci illa minime posse, omnes agnoscere tenerentur, veluti Nicodemus Joh. III, 2. fatetur, *nemo*, inquit, *signa facere potest, quæ tu facis, nisi Deus sit cum ipso.* Hinc Apostolus, Act. II, v. 22. Christum vocat *ἀνδρα ἀπὸ Θεοῦ ἀποδείξαντον δυναμὸς καὶ τέρας καὶ σημεῖα*, quæ verba id significant, eum testimonio irrefragabili & incontradictibili honoratum esse, five ejusmodi testimonio ornatum, de quo nullus dubitandi locus sit relictus, tam certo, ut nulla certior sit *ἀπὸδείξις*.

§. XII. Diabolo vero miracula haud accepta ferenda esse, ex eo sufficienter probatur, quod illa in illius dogmatis confirmationem edita sunt, quod malis spiritibus è diametro repugnat, & homines ab omni immunditie morum, qua mali spiritus delectantur, longissime abstrahit. Cum vero nullo modo credibile sit, diabolum eum adjutum ire, unde sui regni ruina sequatur, relinquatur, non à malo, sed bono spiritu illa manasse. Porro nugatur Maimonides, dum causatur, subinde dubium hæsurum hominem, an miracula divinitus edita sint, an per magiam, cum etiam ipsius Prophetæ vita & mores documento esse queant, cujusmodi illa sint miracula, & Deus nequaquam id permitturus sit, ut ita orbi illudatur, veluti R. Abarbenel bene monet fol. 371. col. 3. ubi, primum præstigiatores à
vero

vero Propheta distingvi, ait, vitæ actionibus, quibus apud omnes autoritatem sibi acquirit, deinde per miracula. המכשף והקוסם גם שנודה שיוכל בחכמתו לעשות דברים יוצאים מהמנהג הטבעי כחרטומי מצרים הנה אין ראוי שנחשוב שכאשר יתפעל כנבואה בשקר וכוב ווכל לעשות בכחית אות כלל לפי שהשם יתברך לא יחפוץ ולא יספיק בירו על זה וטבע לא יתפעל אל דברי בלוער יען וכיען : *Præstigiator* ההשגחה האלהית לא תתן מכשול לפני העם : *Et divinator extra omne dubium sua arte facit res, que non sunt naturales, uti magi in Egypto: minime tamen putandum est, dum de Prophetia falso gloriatur, ullum miraculum eum facere posse, quia Deus non delectabitur hoc, neque auxilio suo promovebit, Natura quoque non his rebus inutilibus cooperabitur, eo quod divina Providentia non datur a est offendiculum coram populo.* Cum vero Christi miracula virtutem creatam omnem superarint; ecquomodo illa diabolo tribuere possint?

§. XIII. R. Abarbenel, verum Prophetam descripturus fol. 371. eum talem esse docet, ut ab idololatria populū abstrahat, ad vitæ emendationem infliget, & omnibus modis conetur : להכניסו תחת כנפי השכינה : *congregare eum sub alas gratiosæ presentie divina.* Abunde satis hoc præfitum est à Christo, ut ex historia Evangelica patet, & flebili illa oratione, Matth. XXIII, 37. ubi ait, se Judæos voluisse *ἐπισυναγαγέιν ὑπὸ τὰς πτέρυγας.* Sed, ut ibi Dominus conqueritur, noluerunt.

§. XIV. Quid hodiernum Judæos, quo minus nomen suum Christo dent, retrahat, R. Albo part. 3. c. 19. lib. אנחנו היום הזה כמדרגת הנביא : ששמע דבר מפי השם יתברך שאי אפשר לשמוע לנביא אחר לעשור. הפך מה שצות בעצמו מחשי ער שישמע

כן הוא בעצמו מפי השם יתכרך ואף אם תתאמת שלוחות
השלוח כמו שלוחות משה לא נאכה לו ולא נשמע אליו
לבטל דבר מן עשרת הדברות ששמענום אחריו מפי
השם :

Nos hodie gradum Prophetæ ejusmodi habemus, qui ex ore Dei benedicti verbum audivit. Unde fieri non potest, ut alii Prophetæ obtemperemus, & contrarium faciamus illius, quod ab ipso Deo est præscriptum, donec & ipse ex ipso Deo benedictio percipiat. Licet etiam Legati missio verificetur, veluti Mosaica probata est, non acquiescimus tamen ei, neque obtemperamus illi (Deut. XIII, 8.) ut vel minimum de X. præceptis abrogetur, quæ ex ore Dei benedicti audivimus. Negat Judæus, fidem se habere Prophetæ, donec & ipse ex Deo audiverit, quod hominibus annunciat; & ita persuasum habet etiamnum, Mosis similem neque esse, neque futurum. Atqui talis, ut supra ostendimus, fuit Christus, qui adeo nihil de Decalogo diminuit, ut verum sensum adstruxerit, & à perverfis glosis Judaicis vindicarit, & post gloriosum in cælos ascensum eam saltem Legis partem sustulerit, quæ nihil continebat sui natura honestum, sed ex rebus per se mediis constabat, ac proinde non immutabilibus, veluti alibi fufus ostenditur.

SOLI DEO GLORIA.

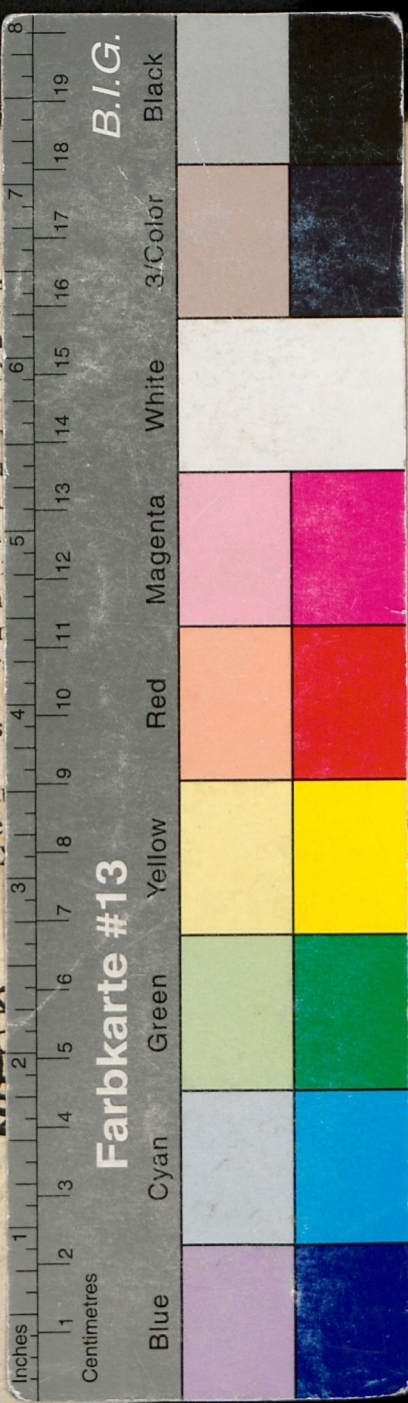
Jd 16 45

M.

נבין כמשה :

SIVE

PROPHETA MOSI PAR,

GERMANICE :

Gründlicher Beweis, daß die Prophezenhung Mo-
sis, Einen Propheten wie mich, u. s. f. auf J. E.
den Welt-Heiland alleinig ziele.

AD ILLUSTRANDVM, ET A IVDAEORVM ΠΑΡΕΡΜΗΝΕΙΑ
VINDICANDVM LOCVM

DEVT. XVIII. v. xv. seqq.

EXERCITIO ACADEMICO
DESCRIPTVS.

DE QVO
PRAESIDE,

DN. IOHANNE Frischmuth,

LINGG. SACR. PROFESSORE PVBLICO,

DN. PRAECEPTORE, PATRONO AC STUDIORVM
SVORVM PROMOTORE OMNI OBSERVANTIAE ET AMO-
RIS CVLTV AETERNVM DEVENERANDO,

PVBLICE DISPVTABIT

M. GEORGIVS FRIDERICVS
MEINHART,

ARNSTADIENSIS, AUTOR.

AD D. APRILIS ANNO M D C LXXV.

IENAE,

REC. IN OFFICINA I. B. HELLERI, 1736.